

Flyginventering av grågås i Hammarsjön och Araslövssjön

10 Maj 2006

Inventeringen är utförd på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne Län och utgör del av verksamheten under 2006 inom ramen för Förvaltningsplan för grågäss.

Patrik Olofsson / Eco Images

Bakgrund

Första bofyndet av grågås i Kristianstads Vattenrike gjordes i Araslövssjön 1967. I början av 1970-talet beräknades en handfull par häcka och under 1980-talet påbörjade en explosionsartad ökning. Idag beräknas populationen till flera hundra par (Cronert 2001). Problem med grågäss som orsakar skador på växande och oskördad gröda på Kristianstadsslätten har accentuerats under senare år. För att om möjligt finna lösningar eller åtminstone lindra de uppkomna problemen har en förvaltningsplan för grågäss tagits fram av en projektgrupp under ledning av Länsstyrelsen i Skåne Län (Edberg (red) 2004).

I förvaltningsplanens åtgärdsprogram föreslås bland annat att ytterligare kunskap om grågässens förekomst och häckning ska samlas in. För att studera möjligheterna att med hjälp av flyginventering få bättre kunskap om antalet häckande par i Kristianstads Vattenrike har Patrik Olofsson/Eco Images fått i uppdrag att inventera områdets grågåspopulation. Resultatet från inventeringarna 2004-2006 presenteras i denna rapport.

Metod och inventeringsområde:

Inventeringsmetoden går ut på att från flygplan spana av de sjönära områdena efter grågåsbön. Områden med gles förekomst av böna räknas direkt medan tätare kolonier fotograferas för senare räkning. Eftersom gässen nästan uteslutande placerar sina böna i sjönära vassar koncentrerades inventeringen till vassområden, vasstäckta öar och delvis vassbevuxna marker i Hammarsjöns omedelbara närhet. Från luften avtecknar sig grågässens böna som en kvadratmeter stor öppning i vassarna. Flyghöjden har vid inventeringstillfällena varit 100-200 meter. Böna avtecknar sig bäst mot vassen i sidoljus.

Flygningen 2006 inleddes söderifrån längs Helgeå och vidare upp längs Hammarsjöns sydöstra och östra sida. Därefter inventerades Herculesviken, kanten av Håslövs ängar och Kvarnåsviken. Vidare längs Hammarslundsvallen och ut över området där Helgeån mynnar ut i Hammarsjöns norra del, ner längs Hedentorp, Åsum och Hovbysidan. Inventeringen i Hammarsjön avslutades med Kvinneholme/Harön i Hammarsjöns norra del.

Inventeringen av Araslövssjön inleddes i sjöns södra del där Helgeåns två fåror rinner ut ur sjön och fortsatte upp längs sjöns östra sida. Därefter inventerades Fredriksdalsviken och Araslövssjöns västra sida ner till åmynningen. För att göra inventering mer lätthanterlig delades Hammarsjöns strandnära områden upp i sex olika delområden och Araslövssjön i tre områden. För de olika delområdenas gränsdragning se Karta 1 och 5.

Hammarsjöns delområden:

- H1. Helgeåns södra mynning - Rinkabysidan
- H2. Herculesområdet - Håslövs ängar
- H3. Kvarnåsviken - Ekenabben
- H4. Helgeåns norra mynning - Åsum
- H5. Åsum - Hovbysidan - Helgeåns södra mynning
- H6. Kvinneholme/Harön

Araslövssjöns delområden:

- A1. Östra delen av sjön upp till N. Lingenäset
- A2. Fredriksdalsviken fram till Helgeå i väster
- A3. Västra delen av sjön

Grågässen föredrar att lägga sitt bo i täta skyddande vassar, så gott som alltid vattenomflutna med en vattendjup på 50 cm eller mer. En liten andel bon på öar, friliggande starttuvor eller utskjutande uddar kan placeras i öppnare miljö. Med utgångspunkt från observationer av nyligen kläckta kullar verkar det som om äggläggningen hos Hammarsjöns grågäss normalt är relativt synkroniserad. De första ungarna brukar ses under sista veckan i april och kort därefter har merpartens av sjöns gäss kläckt ut. Ruvande fåglar efter mitten av maj är sällsynta. Med utgångspunkt från en ruvningstid på knappt 30 dagar brukar de flesta fåglarna således påbörja sin ruvning under de två sista veckorna i mars.

Lågt vintervattenstånd 2006 och tidig isläggning medförde att vassen förblev näst intakt i hela Vattenriket efter vårens islossning. Den sena vintern och isläget bidrog till att gässen i år kom gång med häckningen cirka 14 dagar senare än 2004 och 2005. Vattenståndet var vid inventeringsåren 2004 och 2005 förhållandevis högt vid tiden för äggläggning (sista veckan i mars, cirka 60-90 cm över havet vid Kanalhusets pegel i Kristianstad). Våren 2006 var vattenståndet mycket lågt under sista veckan i mars medan det därefter steg hastigt till över en meter under första aprilveckan. Med tanke på den sena häckningsstarten var det troligen få gäss som påverkades negativt av det hastigt stigande vattnet.

Inventeringsområdenas karaktär samt resultat för respektive delområde i Hammarsjön

H1. Helgeåns södra mynningen - Rinkaby:

Området består i södra delen av ett stort brett vassområde med inslag av vide och lämpligheten som boplats för grågäss avtar successivt norrut i takt med att vassbården blir smalare och strandkanten öppnare. Större delen av Rinkabysidan saknar lämpliga boplatser för grågäss. Samtliga bon var placerade cirka 10-30 meter från sjökanten. Totalt påträffades i området 21 bon, de flesta i den sydöstra delen av sjön (2005: 8 par, 2004: 16 par).

H2. Herculesområdet - Håslövs ängar:

Området är ett av Hammarsjöns största vassområden både vad gäller bredden på vassen och vassens utbredningen längs sjökanten. Merparten av bona var placerade 10-40 meter in från strandlinjen. I delområde 2 påträffades 2006 totalt 34 bon (2005: 23 par, 2004: 39 par).

H3. Kvarnäsvisken - Ekenabben:

I området finns relativt små vassoråden främst lokaliserade till Kvarnäsvisken samt udden utanför Ekenabben. De flesta bona påträffades i Kvarnäsviskens norra del. Totalt 17 bon. (2005: 16 par, 2004: 32 par).

H4. Helgeåns norra mynning - Åsum:

Detta område innehåller stora breda vassar, i nordost genomkorsade av Helgeåns fåror, utvidgningar på Helgeå och diken vilket gett upphov till att strandlinjen har en flikig och mosaikartad karaktär. Längre söderut är området mer enhetligt med breda vassar och inslag av vide. Detta område ligger mer skyddat från Helgeåns strömriktning samt den förhärskande västvinden vilket tidigare år har medfört att vassen här är mer intakt än längs sjöns östra och södra del. De flesta bona var belägna 10-50 meter från sjökanten. Totalt påträffades 147 bon fördelade enligt följande: 18 bon närmast öster om Helgeåns östra fåra, 46 bon mellan Helgeåns östra fåra och gräns strax söder om den tidigare upprästa ytan vid Stena metall och slutligen 83 bon från Stena metall till diket vid Åsumstornet (se Karta 2). (2005: 161 par, 2004: 133 par).

H5. Åsum - Hovbysidan - Helgeåns södra mynning:

Området består strax söder om Åsumtornet av ett stort brett vassområde som uppåt land successivt övergår i mer videdominerade marker och så småningom sumpskog. Söderut längs Hammarsjöns västra sida tunnas vassbården successivt ut för att i de centrala delarna av området åter vidgas till ett större vassområde. Den resterande södra delen av Hovbyområdet saknar i princip vass och där det finns är bestånden smala eller mycket små. Ett flertal små öar med vass finns i områdets sydligaste del. Från Åsumtornet söderut till nästa större dike påträffades 44 bon, från detta dike ner till diket vid Björkhäll 46 bon och från Björkhälldiket ner till södra åmynningen noterades 16 bon. Totalt således 106 bon i delområde 5 (se Karta 3). (2005: 52 par, 2004: 127 par).

H6. Kvinneholme/Harön:

Området är till största del ett stort sammanhängande vassområde med mer eller mindre täta inslag av vide och pil. Inneslutna på ön finns även ett flertal stora öppna vattenytor. Själva Kvinneholme i norr är en moränö med lövskog och saknar som regel häckande grågäss. I Området närmast söder om ön ner till Haröns ”midja” påträffades 66 bon. På den centrala delen av Harön fanns 39 bon och längst i söder på den breda delen av ön 134 bon, en stor del av dessa koncentrerade kring de öppna inneslutna vattenytorna. På småöarna strax öster om Harön fanns 12 bon. Totalt i området 251 bon (se karta 4). (2005: 159 par, 2004: 341 par).

Tabell 1. Antal grågåsbon i Hammarsjön vid flyginventering 2004-2006.

Delområde	Antal bon		
	2004	2005	2006
H1	16	8	21
H2	39	23	34
H3	32	16	17
H4	133	161	147
H5	127	52	106
H6	341	159	251
Totalt	688	419	576

Inventeringsområdenas karaktär samt resultat för respektive delområde i Araslövssjön:

A1. Östra delen av sjön från Helgeåns östra fåra upp till N. Lingenäset:

Strandområdet präglas av en relativt utbredd och bitvis tät videvegetation med mindre rena vassområden längs sjökanten, framför allt närmast söder om Aludden i den centrala delen av inventeringsområdet. Totalt noterades 14 bon koncentrerade till områdets sydöstra del (2005: 3 par).

A2. Fredriksdalsviken inklusive området västerut fram till Helgeå

Området har en betydligt öppnare karaktär än inventeringsområde A1 och kantas framför allt i norr av breda vassområden. Totalt 14 bon, som gott som samtliga norr om Fredriksdalsviken (2005: 11 par).

A3. Västra delen av sjön från Helgeå i norr, ner till åmynningen, inklusive området mellan Helgeåns åfåror

Även detta område är mer öppet än östra sidan av sjön. Ett bredare bälte med vide och vass löper längs med stranden och innanför finns i den norra delen av området betade strandängar. Strandlinjen är jämfört med östra sjösidan mer flikig och här finns även ett par mindre öar. Sammanlagt 57 bon varav de flesta placerade sjönära i den sydvästra delen av sjön (2005: 27 par).

Tabell 2. Antal grågåsbon i Araslövssjön vid flyginventering 10 maj 2006 jämfört med resultatet för inventeringen 2005.

Delområde	Antal bon	
	2005	2006
A1	3	14
A2	11	15
A3	27	57
Totalt	41	86

Resultat och summering

Slutresultatet av flygräkningen av häckande grågäss i Hammarsjön och Araslövssjön hamnar för häckningssäsongen 2006 på totalt 662 bon fördelade på 576 bon i Hammarsjön och 86 bon i Araslövssjön.

Resultatet i Hammarsjön visar att beståndet har ökat markant sedan 2005 (med 157 par vilket motsvarar en ökning med 37%) efter fjolårets starka nedgång mellan 2004 och 2005. Inventeringsresultatet 2006 visade att gässen häckade på ungefär samma platser som tidigare år med en tydlig koncentration av gäss längs de nordvästra delarna av sjöstranden och ute på Harön. I år kan man notera en viss förskjutning av de häckande paren från inventeringsområde H4 söderut till H5, åtminstone ner till Björkhäll i de centrala delarna av område H5. Både 2004 och 2005 har område H5 haft lite stående vass och troligen är den ökade gåspopulationen längs södra Hovbysidan en följd av bättre tillgång på vass.

När det gäller Araslövssjön så noterades under inventeringen 86 par vilket är en markant ökning jämfört med föregående års resultat på 41 par. Populationen är dock inte uppe i samma antal som 2000 då 115 par bedömdes häcka i sjön (Cronert 2001). Liksom 2000 och 2005 var gässen 2006 koncentrerade till sjöns västra del.

Liksom tidigare inventeringsår får antalet häckande gäss ses som ett minimum och min uppskattning är att felmarginalen för inventeringarna 2004-2006 som mest bör ligga på 5-10% högre antal än de angivna vid flygfotograferingen. Slutresultatet för flyginventeringen 2006 blir för Hammarsjön 576-633 par och för Araslövssjön 86-95 par. Totalt i de båda sjöarna 688-728 par.

En orsak till det häckande grågåsbeståndets varierande antal är sannolikt vassens utbredning. När det gäller Hammarsjön så har närmiljön kring sjön sett olika ut under samtliga inventeringsår 2004-2006. De två första åren var en stor del av bladvassområdena nertryckta eller avhyvlade av isrörelser. Exakt hur stor del av vassen som varit stående är svår att avgöra men en grov uppskattning är att vassens utbredning 2004 var cirka 30-40% av vassens maximala utbredning, 2005 cirka 10-20% och 2006 cirka 90-100% (se foto 1-3). Med utgångspunkt från vassarealen så förefaller det naturligt att grågåsbeståndet minskade mellan 2004 och 2005. Vassens utbredning förklarar dock inte nedgången (16%) av antalet häckande gäss mellan 2004 och 2006 med tanke på att förutsättningarna borde varit bättre 2006 än 2004. Ungefär samma förhållande gäller för Araslövssjön och mot bakgrund av dessa siffror verkar det som Vattenrikets grågäss minskat något under de senaste åren.

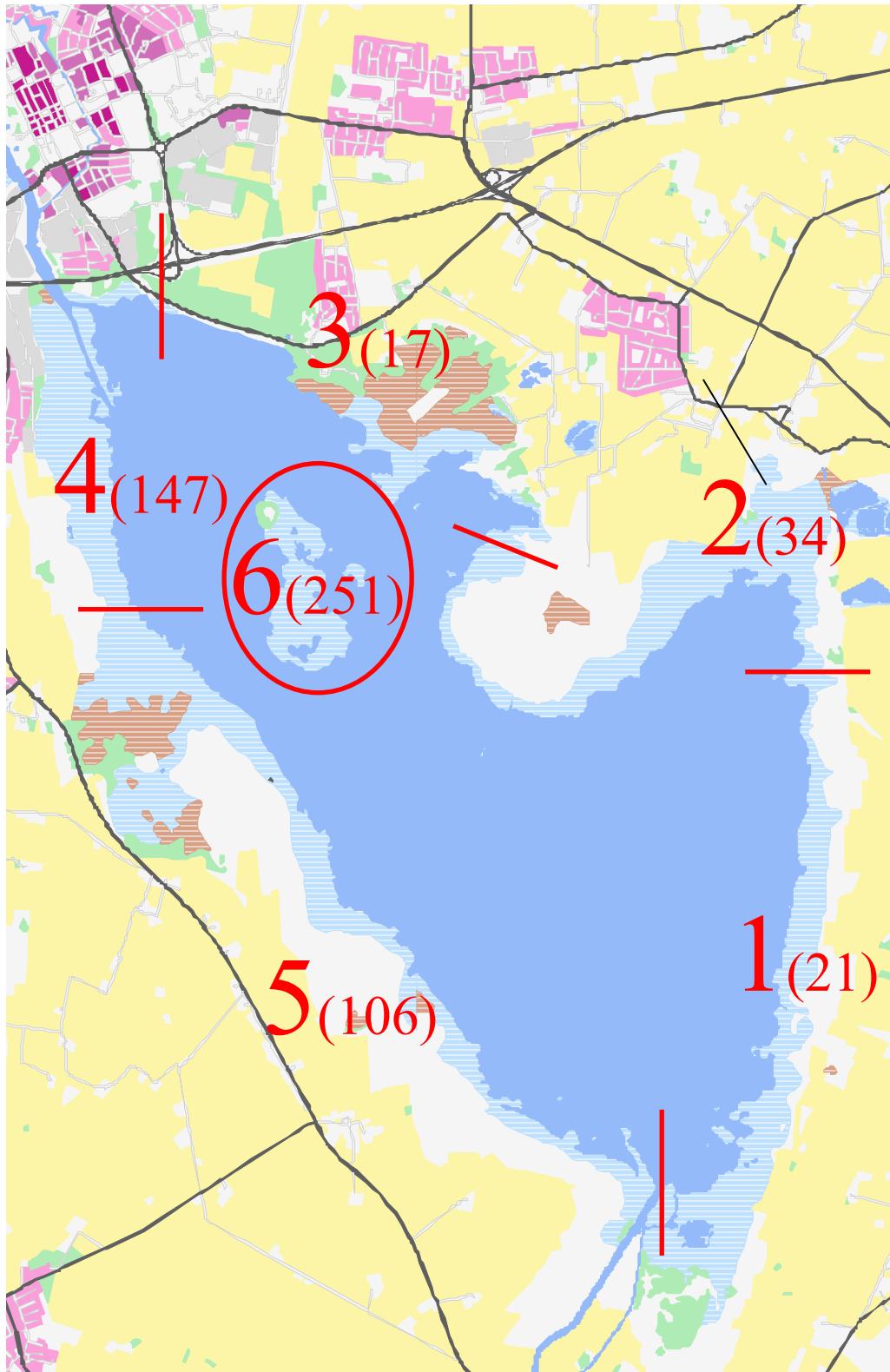
Referenser:

Cronert, H. 2001. Araslövssjöns häckfåglar under ett kvarts sekel. Meddelande nr 25 från Nedre Helgeåns Fågelstation, Anser 4/2001, s. 209-216.

Edberg, R (red). 2004. Förvaltningsplan för grågås. Länsstyrelsen i Skåne Län.

Patrik Olofsson/Eco Images
Furubodavägen 73
296 92 Yngsjö
Tel. 070-6694763

Karta 1. Delområden vid gåsininventering i Hammarsjön 10 maj 2006. Antalet funna bon redovisas inom parentes.

Karta 2. Fördelning av grågåsbon i delområde 4.

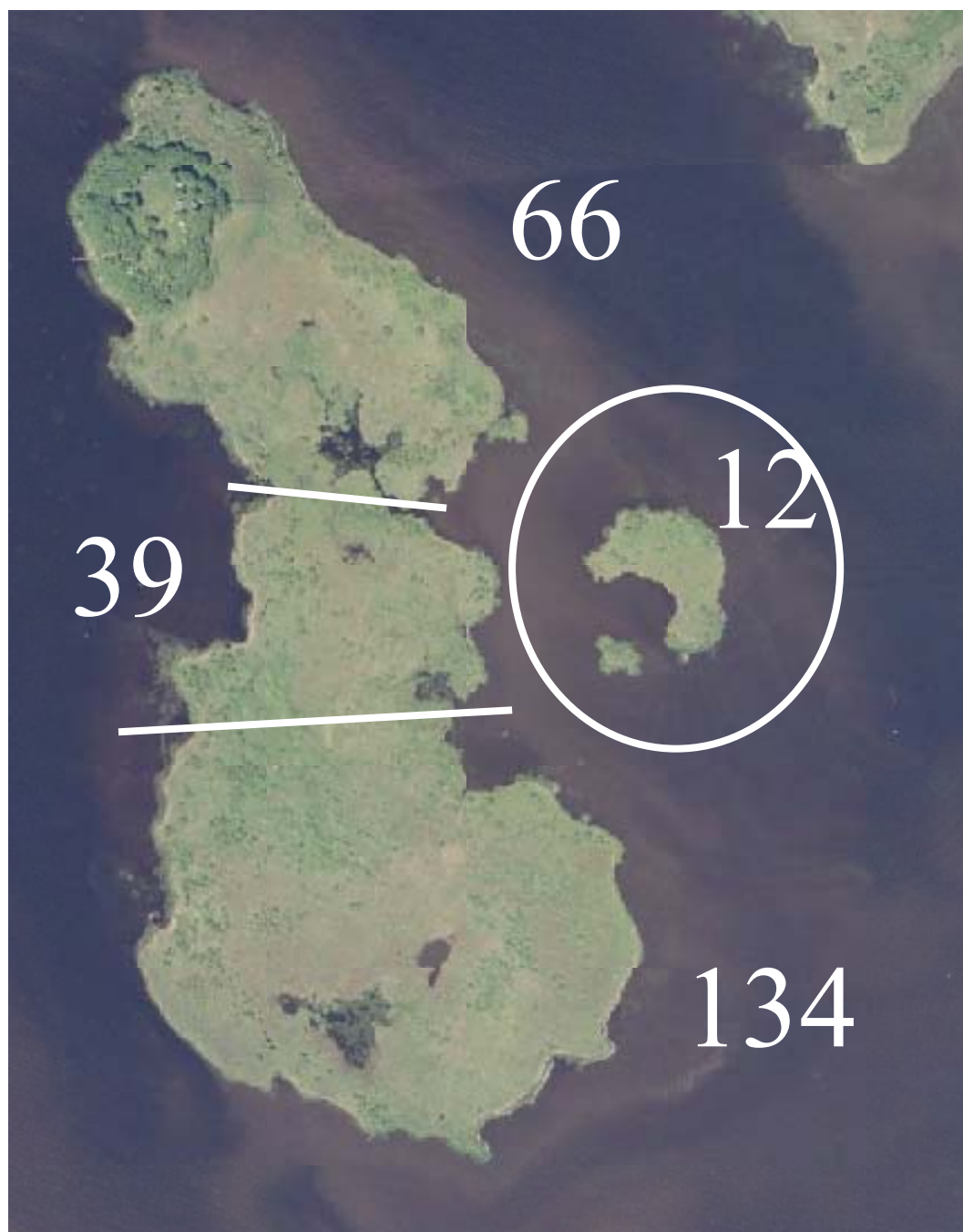
Ortofoto år 2004 © Kristianstads kommun.

Karta 3. Fördelning av grågåsbon i delområde 5.

Ortofoto år 2004 © Kristianstads kommun.

Karta 4. Fördelning av grågåsbon i delområde 6.

Ortofoto år 2004 © Kristianstads kommun.

Karta 5. Delområden vid gåsininventering i Araslövssjön 10 maj 2006. Antalet funna bon redovisas inom parentes.

Foto 1. Vy över Harön vid flyginventeringen 15 maj 2005. Bladvassen ligger ner över större delen av ytan och få grågåsbon går att hitta.

Foto 2. Vy över Harön vid flyginventeringen 5 maj 2004. Huvuddelen av bladvassen står upp och de många grågåsbona kan urskiljas som ljusa runda prickar i vasshavet.

Foto 3. Vy över Harön vid flyginventeringen 10 maj 2006. Under detta år fanns i princip ingen liggande vass.

Foto 4. Grågås flock lyfter från grödor vid Svaneholm, Hovby, sommaren 2005.

